

RADZIEJOWICE

*Juliusz Kossak, Lucjan Rydel, Jarosław Iwaszkiewicz,
Józef Chełmoński, Jerzy Waldorff*

Wyjazd do Radziejowic jest obowiązkowy. Poznając Mazowsze, musimy zobaczyć na własne oczy dobra radziejowickie, pooddychać atmosferą Domu Pracy Twórczej w Pałacu, posłuchać opowieści o jego wybitnych, nieżyjących już gościach, a także spotkać artystów, którzy dziś szukają tam inspiracji.

Głównym zachowanym zabytkiem jest zespół pałacowo-parkowy w Radziejowicach, który tworzą obecnie: klasycystyczny pałac, neogotycki zameczek, dworek modrzewiowy, domek szwajcarski, dawna kuźnia i park ze stawem. We wsi znajduje się klasycystyczny kościół pw. Św. Kazimierza, zbudowany według projektu Jakuba Kubickiego, twórcy m.in. Belwederu, w latach 1820-1823, z klasycystyczną dzwonnica i plebanią z 1820 roku. Przez wieś przebiegają także zabytkowe aleje lipowe chronione jako pomnik przyrody.

Historia

W XV wieku zbudowano reprezentacyjną siedzibę właścicieli dóbr, Radziejowskich. Wielokrotnie rozbudowywany, renesansowy dwór w poł. XVII w. przybrał formę regularnej barokowej budowli pałacowej z rozległym ogrodem. Pałac gościł wiele znakomitych osobistości polskich i zagranicznych dworów. Bywali tu Zygmunt III Waza, Władysław IV, Jan III Sobieski. Prymas Michał Radziejowski dokonał przebudowy jednej z oficyn na pałac, stanowiący obecnie korpus główny zespołu. Po śmierci prymasa dobra odziedziczyli Prażmowscy. Następnie Radziejowice przeszły w posiadanie rodziny Ossolińskich i od 1782 r. - Krasińskich. Pozostawały w ich rękach aż do wybuchu II wojny światowej, po wojnie zostały przejęte przez państwo.

Oboźny koronny Kazimierz Krasiński, na przełomie XVIII i XIX w., przebudował pałac, nadając mu klasycystyczną formę. Prace przy podnoszeniu rezydencji do stanu świetności kontynuował Józef Wawrzyniec Krasiński - szwoleżer, oficer wojsk Księstwa Warszawskiego. Z jego polecenia wnętrza pałacowe zostały pokryte dekoracją malarską, na poddaszu urządzono mały teatr, wzniesiono neogotycki, romantyczny zameczek oraz murowany kościół. Wokół pałacu i zameczku założony został park krajobrazowy. Radziejowice, tak dogodnie położone blisko Warszawy, odwiedzali liczni goście. W XIX wieku bywali tu literaci, dziennikarze, m.in. Juliusz Kossak, Henryk Sienkiewicz, Lucjan Rydel, Jarosław Iwaszkiewicz i mieszkający w pobliskiej Kuklówce Józef Chełmoński.

Po II wojnie światowej zdevastowany zespół pałacowy gruntownie odremontowano ze środków Ministerstwa Kultury i Sztuki. Od roku 1965 pałac zaczął pełnić funkcję Domu Pracy Twórczej. Przyjeżdżają tu pisarze, publicyści, aktorzy, filmowcy, muzycy i plastycy. Przez trzydzieści lat stałym rezydentem pałacu był Jerzy Waldorff.

Obecny kształt pałacu jest dziełem architekta Jakuba Kubickiego, który z polecenia Kazimierza Krasińskiego przebudował na przełomie XVIII i XIX wieku starą barokową rezydencję Radziejowskich, nadając budowli klasycystyczny charakter. Pałac mieści sale muzealne, galerię wystaw czasowych oraz apartamenty gościnne.

Zwiedzanie obejmuje przejście po pierwszym piętrze oraz po parterze pałacu. Są tu: galeria, sala koncertowa, sala porcelanowa, sala błękitna, sala malinowa, gabinet Józefa Chełmońskiego, gabinet Jerzego Waldorffa. Na parterze pałacu: sala wystawowa, sala kominkowa, mała jadalnia, sala recepcji. Po parku radziejowickim można spacerować codziennie od świtu do zmierzchu. Wejście do parku jest bezpłatne. Pałac w Radziejowicach jest dostępny dla zwiedzających w sezonie od maja do września, w każdą sobotę, niedzielę i święta. Przewodnik oprowadza po pałacu i opowiada jego bogatą historię.

Kręcono tu także filmy: „Pan Tadeusz” (1929), „Wichry Kołomy”, „Kto nigdy nie żyje”, „Znachor”, „Kariera Nikodema Dyzmy”. Pomniki: Józef Chełmoński, Edward Krasiński, Juliusz Słowacki, Henryk Sienkiewicz, Fryderyk Chopin.

Wydarzenia kulturalne

- **Letni Festiwal imienia Jerzego Waldorffa**
- **Dni Radziejowic** – sierpień
- **Koncerty** - przez cały rok

Zabytki, atrakcje turystyczne

Zespół pałacowo-parkowy

- **Pałac** - barokowy pałac, murowany, z początków XVII w. Klasycystyczny wygląd zawdzięcza przebudowie dokonanej przez Jakuba Kubickiego na przełomie XVIII i XIX wieku na polecenie Kazimierza Krasińskiego. Remont z dobudowaniem portyku i balkonu odbył się pod koniec XIX w. W latach 1956-1964 nastąpiła gruntowna restauracja pałacu, którą nadzorował Jacek Cydzik. Pałac mieści sale muzealne, galerię wystaw czasowych oraz apartamenty gościnne.
- **Neogotycki zameczek** - jest to najstarsza część dawnej rezydencji Radziejowskich. Fragmenty murów pochodzą jeszcze z XVI w. Podobnie, jak pałac, także i zameczek został przebudowany na przełomie XVIII i XIX wieku według projektu Jakuba Kubickiego, co nadało mu neogotycki wygląd. Obecnie Zameczek mieści pałacową kuchnię. Na górnych piętrach znajdują się dwa historyczne apartamenty. Z tarasu Zamkowego rozpościera się wspaniały widok na park krajobrazowy.
- **Dworek Modrzewiowy** - drewniany, z około 1800 r., projektowany przez Jakuba Kubickiego. Dworek był siedzibą administratora majątku. W 1979 r. nastąpił generalny remont obiektu. Dworek został odtworzony z zachowaniem typowej dla szlacheckiej siedziby bryły klasycystycznej. Część pomieszczeń została adaptowana na pokoje hotelowe. Jest tu także salonik z fortepianem.
- **Kuźnia** - pozostałość po dawnym zapleczu folwarczym. Budynek z XIX wieku. Adaptowany na salę konferencyjną.
- **Domek szwajcarski** - stoi w miejscu, gdzie niegdyś znajdował się renesansowy pałac. Budynek powstał w latach 60. XX w. Służy jako zaplecze administracyjne oraz pokoje gościnne.
- **Park krajobrazowy** - zajmuje powierzchnię 21 ha, w tym 4,5 ha stanowią wody. Możemy tu znaleźć piękne okazy wiązów, lip, świerków i białodrzewów. Przez park przepływa rzeka Pisia, tworząc malownicze akweny wodne.

Pozostałe:

- **Czworaki** - murowane budynki z pierwszej połowy XIX wieku. Należą do najstarszych budynków folwarcznych.
- **Gminny Ośrodek Kultury**. W XIX w budynku była stajnia. Ówczesny właściciel, Kazimierz Krasiński, hodował tu konie wyścigowe i robocze.
- **Kościół parafialny pod wezwaniem św. Kazimierza z dzwonnica** - wzniesiony w latach 1820-1822 w stylu klasycystycznym, według projektu Jakuba Kubickiego.
- **Zabytkowa plebania** - ma wygląd dworku. Ten ponaddwustuletni budynek stoi na kamieniach bez fundamentów. Na plebanii przechowywane są stare księgi parafialne.
- **Cmentarz parafialny** - kaplica grobowa rodziny Krasińskich z 1822 roku.
- **Kukłówka Zarieczna** - Zespół dworkowo-parkowy z około 1880 r. Dwór ten kupił w 1889 r. Józef Chełmoński. Z tego okresu pochodzi kilka obrazów malarza, na których zostało uwiecznione piękno ziemi radziejowickiej.

Muzea, wystawy, galerie

Dom Pracy Twórczej w Radziejowicach, ul. Sienkiewicza 4, 96-325 Radziejowice, tel.: 46 857 71 75, fax: 46 857 71 13, www.palacradziejowice.pl

Muzeum Mazowsza Zachodniego, ul. Karola Dittricha 1, 96-300 Żyrardów

tel.: 46 855 33 13, 46 855 41 79, fax: 46 854 81 80, www.muzeumzyrardow.pl, muzeum@muzeumzyrardow.pl

Walory naturalne

Radziejowice leżą na nizinie Środkomazowieckiej w podprovincji Nizin Środkowopolskich, ciągnących się równoleżnikowo od dolnego Bugu do górnej Odry. Obszar obejmuje tereny Równiny Błońskiej oraz Wzniesienia Mszczonowskiego (należących do Kotliny Warszawskiej i Wysoczyzny Rawskiej).

Przeważają tu równiny urozmaicone wzniesieniami morenowymi i wcięciami dolin rzecznych. Równina Błońska jest najmłodsza, najgłębiej wcięta częścią pradolinę Wisły, wypełnioną piaskami i glinami (do 50 m) pokryta głównie mułkami i iltami wstęgowymi.

Wysoczyzna Rawska została ukształtowana w czasie zlodowacenia środkowopolskiego. Są to wyżej położone niziny morenowe ze znacznie zniszczonymi pagórkami moreny czołowej. Najwyższe tereny Wysoczyzny Rawskiej stanowi obszar Wyniesienia Mszczonowskiego (210 m n.p.m.). W ciągu wieków zmieniła się naturalna szata roślinności. Ze wspaniałych masywów leśnych pozostały dziś jedynie fragmenty: Lasy Radziejowskie, Skalskie, Osuchowskie i inne.

Rejon Radziejowic to pozostałości dąbrowy świetlistej. Jest to widny las liściasty z drzewostanem dość luźnym, utworzonym przez dąb bezszypułkowy i dąb szypułkowy oraz bardzo bujnym, wielogatunkowym runem. O siedlisku dąbrowy świadczą jedynie rośliny zielone: orlik pospolity, dzwonek brzoskwiniolistny, miodownik melisowaty, pierwiosnka zwyczajna i wiele innych.

Teren gminy Radziejowice ma sprzyjające warunki naturalne, walory krajoznawcze oraz dogodne połączenia komunikacyjne do uprawiania turystyki. Odnacza się

urozmaiconą rzeźbą terenu (falistość, wąwozy) wspaniałe kompleksy leśne, bogatą szatą roślinną. Rejon Radziejowic ma odpowiednie warunki przyrodnicze, które predysponują go do roztoczenia nad nim ochrony krajobrazowej i wykorzystania jako miejsca wypoczynkowo-rekreacyjnego. Obszar ten wyróżnia się dość urozmaiconą rzeźbą, drobnymi kępami lasów i czystymi ciekami.

Bardzo interesujące dla turystów są malownicze dolinki rzeczek. Uroczy jest przełom Pisi Gągolin (Grzegorzewice, Radziejowice, Korytów) oraz Pisi Tucznej (Petrykozy, Grzmiąca, Kukłówka, Jaktorów). Dodatkową atrakcją omawianego terenu są zbiorniki wodne nadające się do uprawiania sportów wodnych (Korytów, Hamernia, Grzymek, Radziejowice).

Rezerwat przyrody

Dąbrowa Radziejowicka - Leśny rezerwat przyrody o powierzchni 51,27 ha. Utworzony w 1984 r. na terenie gminy Radziejowice. Jego utworzenie ma na celu zachowanie dąbrowy świetlistej z chronionymi gatunkami roślin w runie.

Pomniki przyrody na terenie gminy Radziejowice

- Budy Mszczonowskie – głąz narzutowy o obw. 8,0 m i wys. 1,5 m
- Korytów – przy drodze w pobliżu wsi i leśniczówki dąb szypułkowy obw. 5,0 m
- Radziejowice – od parku w kierunku Mszczonowa 1 km aleja lipowa 97 lip obw. 1,0-5,0 m
- Wólka Brzozokalska (Adamów) – na krawędzi wąwozu rzeki Tucznej:
 - dąb szypułkowy obw. 4,2 m
 - topola kanadyjska obw. 4,6 m (obok budynku)
 - 6 dębów szypułkowych obw. 2,3-3,1 m.

Szlaki

Szlaki piesze PTTK:

- **niebieski:** Radziejowice – Adamów – Kukłówka Zarzeczne – Adamowizna – Grodzisk Maz. (20 km)
- **czarny:** Radziejowice – Dąbrowa Radziejowska – Międzyborów (ok. 10 km)
- **zielony:** Rochna – Tworzyjanki – Rogów – Mroga – Jasień – Kołacin – Nadolna – Bobrowa – Bażantarnia – Święte Łaski – Maków – Skierniewice – Budy Grabskie – Popielarnia – Sucha Żyrardowska – Chroboty – Korytów – Hamernia – Radziejowice – Grzegorzewice – Skuły – rezerwat Skulski Las – Ojrzanów – Żelechów – Młochów (49 km)

www.zyrardow.pttk.pl

Trasa rowerowa - żółta: Mszczonów - Radziejowice – Żyrardów – Mszczonów (46 km) www.mszczonow.pl

Szlak Siemowitów (Szlak Książąt Mazowieckich)

Błonie – Kampinos – Brochów – Sochaczew – Sanniki – Gostynin – Oporów – Nieborów – Skierniewice – Jeżów – Rawa Mazowiecka – Mszczonów – Radziejowice – Grodzisk Mazowiecki

www.szlakksiazat.pl

Informacja turystyczna

- **Gminne Centrum Kultury**, ul. Sienkiewicza 6, 96-325 Radziejowice, tel.: 46 856 35 35
- **Punkt Informacji Turystycznej PTTK w Żyrardowie**, ul. Waryńskiego 46, 96-300 Żyrardów, tel.: 46 855 30 74, 601 269 357, www.zyrardow.pttk.pl, poczta@zyrardow.pttk.pl
- **Lokalna Organizacja Turystyczna Mazowska Zachodniego**, ul. Limanowskiego 45 lok. nr 201, 96-300 Żyrardów, tel. 535 924 888, 46 855 37 17 w. 37, www.turystycznemazowsze.pl, www.lotmz.org, biuro@lotmz.org

Baza sportowo-rekreacyjna

- Stajnia i Klub Jeździecki "AriKon", 96-325 Radziejowice, Adamów Parcel, ul. Ogarów Polskich 21, tel./fax: 46 857 75 57, 602 711 962
- Zalew wodny Hamernia - można wypożyczyć sprzęt wodny: łódki, rowery wodne i kajaki.
- Ośrodek Sportu i Rekreacji, Hala Sportowa, ul. Chopina 1, 96-300 Żyrardów, tel./fax: 46 855 33 53, osir@zyrardow.pl, www.osir.zyrardow.pl
- Zespół Sportowy na os. Wschód, ul. Stefana Jodłowskiego 25/27, tel.: 46 854 16 45, fax: 46 854 16 46
- AQUA ŻYRARDÓW", basen, kręgielnia, bilard, lodowisko, hotel, bar, ul. Stefana Jodłowskiego 25/27, 96-300 Żyrardów, tel.: 46 854 16 46
- Zalew Żyrardowski, ul. Ziółowa, tel.: 605 926 894
- Korty tenisowe, tor kolarski, ul. Żeromskiego 13, tel.: 46 856 19 57

Gastronomia i noclegi

Dom Pracy Twórczej w Radziejowicach

ul. Sienkiewicza 4, 96-325 Radziejowice

tel.: 46 857 71 75, fax: 46 857 71 13, www.palacradziejowice.pl

„Dom Gościnny”

ul. Główna 10, 96-325 Radziejowice, tel./fax: 46 857 72 71

„Stary Dwór”, Krze Duże 28, 96-325 Radziejowice

tel.: 46) 857 75 75, fax: 46 857 75 70

Restauracja „Kolorowa”, ul. Słoneczna 2, Radziejowice